

De dominantie-theorie heeft verraderlijke kanten

In de vorige Los Vast is geschetst dat het predicaat 'dominant' geplakt wordt op een heel scala van gedragingen, waarbij men denkt dat de hond de bovenhand probeert te krijgen in het sociale verkeer met soortgenoten of mensen. Door de dominantie theorie heeft zich in de achterhoofden van veel mensen een beeld van onze 'trouwste viervoeter' gevormd van een roofdier waarvoor ze altijd een beetje op hun hoede moeten zijn; in wiens nabijheid hun aandacht nooit helemaal mag verslappen. Immers zijn doel is om roedelleider te worden. Hij zal iedere kans gebruiken om de macht te grijpen. Geef hem een vinger en hij pakt je hele hand. Ze bekijken veel van de dingen die hij doet met lichte argwaan. Springt hij zomaar op de bank, dan kan dat een teken zijn dat hij hogerop wil komen. Trekt hij aan de lijn of legt hij steeds een speeltje aan onze voeten, dan probeert hij ons zijn wil op te leggen. Gromt hij, dan accepteert hij geen leiderschap. Ze denken dat ze hem geen millimeter ruimte moeten geven om eigen initiatief te ontwikkelen en hem constant onder de duim moeten houden: alleen dan zal hij hen als roedelleider accepteren en beseffen dat hij lager in rang is. Met name conflicten tussen baas-hond of hond-hond worden uitgelegd als rangorde-strijd en het bepalen van wie de baas is. Er is echter helemaal geen dominantie theorie voor nodig om zulke gedragingen te verklaren.

Door Elian Hattinga van 't Sant

In het sociale verkeer krijgen honden van pup af aan feed-back op hun gedrag. Die feed-back van mensen of honden (en ook andere dieren) kan positief uitpakken of negatief. Bij een positieve feed-back, bijvoorbeeld Evelien aait Bas lekker zachtjes als hij naar haar toekomt en hij vindt dat prettig, is de kans heel groot dat het gedrag (naar Evelien toegaan) wordt herhaald. Bij een negatieve feed-back, hij krijgt een reuze snauw als hij tegen Spikey opspringt en schrikt zich een ongeluk, is de kans groot dat Bas zijn gedrag zal aanpassen. Hij zal bijvoorbeeld het gedrag dat de snauw uitlokte (tegen Spikey opspringen) niet meer vertonen en/of hij zal zijn op de snauw volgende gedrag, hard wegrennen, herhalen omdat dat succes had (Spikey hield op met snauwen).

Associatie

Tegelijkertijd legt Bas verbanden tussen bepaalde kenmerken en het gedrag van de ander. Hij kan gaan denken dat alle lange vrouwen met blond haar in een staartje hem lekker zullen aaien of alle kleine, witte honden met hangoren van zich af snauwen, totdat hij er toevallig achter komt dat dat niet altijd het geval is. Op basis van zijn andere ervaringen kan hij daardoor steeds meer variaties en nuanceringen gaan aanbrengen of accenten verleggen. Hij leert bijvoorbeeld dat ook kleine meisjes met donker haar in een staartje hem zullen aaien, maar alleen als ze naar hem kijken en lachen. Of hij leert dat grote, zwarte honden van zich af snauwen als hij hard op ze afrent. Of hij leert dat kleine witte hondjes met hangoren niet van zich afsnauwen als hij langzaam naar ze toeloopt met zijn staart stijf in de lucht.

Door de combinatie van deze twee soorten leerervaringen (operante en klassieke conditionering) in allerlei verschillende situaties ontstaat een bepaald referentiekader. Hoe meer verschillende ervaringen een hond opdoet, hoe uitgebreider zijn referentiekader – en daarmee zijn sociale repertoire – wordt. Hoe vaker een bepaald gedrag succes heeft, hoe vanzelfsprekender het voor hem wordt om dat gedrag te vertonen.

Context

Hoe er bij iedere sociale ontmoeting op elkaar wordt gereageerd, is afhankelijk van de context – een toevallige constellatie van factoren. De emotionele en de fysieke gesteldheid van beiden op dat moment speelt daarbij een rol. Wie positief gestemd is en lekker in zijn vel zit, reageert anders dan wie dat niet is. Het maakt dus uit of een hond (of mens) op het moment van de ontmoeting bijvoorbeeld vrolijk, bang, kalm of prikkelbaar is; of hij fit, jong, oud, ziek, krakkemikkig of juist beresterk is. Hormonale schommelingen, bijvoorbeeld bij loopsheid of (schijn)dracht, kunnen een duid in het zakje doen, omdat ze van invloed zijn op de emotionele balans. De omgeving waar de ontmoeting zich afspeelt is van belang, omdat die bijvoorbeeld mede kan bepalen of een hond zich zeker voelt of niet.

Het maakt ook een groot verschil of er iets van waarde voor een van beiden in het spel is. Evelien reageert waarschijnlijk anders als zij haar mooiste jurk aan heeft en die netjes en schoon wil houden, dan wanneer ze in haar oude kloffie de straat staat aan te vegen. Spikey reageert waarschijnlijk anders wanneer hij op zijn verse kluif ligt te kauwen, dan wanneer hij gewoon een beetje loopt te wandelen. Hoe groter de waarde, hoe heftiger de emotionele reactie zal zijn. Wanneer iets voor allebei erg waardevol is, kan er een conflict ontstaan. Wanneer Bas en Spikey samen achter de weggegooide bal aanrennen en hem bijna tegelijkertijd willen pakken, kunnen ze er bij aankomst ruzie over krijgen, omdat de een verdedigt wat de ander (af) wil pakken. Als twee individuen elkaar daarbij in de haren vliegen, is er sprake van op elkaar volgende defensieve angst- of schrikreacties. Als Evelien net een lekkere appeltaart heeft gebakken en Bas daar, als zij de taart op de lage salontafel zet, een flinke hap van wil nemen, is de kans aanwezig dat zij hem, uit angst dat haar appeltaart in zijn maag zal verdwijnen, met een verontwaardigde gil hardhandig opzij duwt en dat Bas, van schrik, in haar hand bijt.

Verwachtingen

Opnieuw is het nu weer het succes van de handelingen, dat mede gaat bepalen welk gedrag herhaald gaat worden. Bekommert Evelien zich alleen om haar hand en laat zij de taart de taart, waardoor Bas hem deels naar binnen kan schrokken, dan is de kans groot dat hij weer zal bijten als zij alsnog de taart uit zijn bek wil redden. Zeker als de taart erg lekker is.

Geeft ze hem echter in een reflex, van schrik, een zwiep waardoor hij in de andere hoek van de kamer belandt en zet ze gauw de taart op een plek waar hij er niet meer bij kan, dan is de kans groot dat Bas niet opnieuw zal proberen een hap van de taart te nemen. Bovendien leert hij erbij dat de normaal zo vriendelijke Evelien ook onverwacht venijnig uit de hoek kan komen en wordt hij misschien wel een beetje bang voor haar.

Een belangrijke bijkomstigheid van de associaties die de hond bij dit leerproces legt, is dat hij ook bij onbekenden bepaalde verwachtingen ontwikkelt als hij bepaalde signalen opvangt. Hij denkt als het ware: 'Daar komt een hondje aan. Eens kijken. Hmm, wit, korte pootjes, staartje in de lucht... O jee, Daar krijg ik vast een snauw van.'

Gespannen

Bradshaw en collega's (2009) betogen dat eerdere leerervaringen en bijkomende verwachtingen het gedrag van honden, die elkaar niet kennen, kunnen verklaren bij een sociale ontmoeting zonder dat daar dominantie, een verlangen om de baas te spelen, aan te pas hoeft te komen.

Wanneer Bas een onbekend klein wit hondje tegenkomt en verwacht dat deze hem af gaat snauwen, kan hij gespannen raken. Het kleine witte hondje kan geleerd hebben door eerdere ervaringen dat een gespannen lichaamshouding betekent dat er een grote kans bestaat dat hij te grazen zal worden genomen. Hierdoor zal de ontmoeting tussen Bas en het witte hondje waarschijnlijk gespannen

verlopen en is er een grote kans op agressie. Een extra signaal, zoals bijvoorbeeld een aanhoudende nadering met een stijf in de lucht gestoken staart, kan door het witte hondje namelijk als 'hij gaat NU aanvallen' worden geïnterpreteerd en een defensief-agressieve reactie uitlokken. En dat terwijl Bas alleen maar zijn staart stijf in de lucht steekt, omdat hij eerder heeft geleerd dat kleine witte hondjes dan juist niet in de aanval gaan, maar zich terugtrekken.

Aanval beste verdediging

Reageert Bas nu uit schrik ook met agressie – hij verwacht de aanval van het witte hondje immers helemaal niet – en heeft dit succes, dan kan Bas een vaste strategie gaan ontwikkelen als hij kleine witte hondjes ziet. Hij loopt er langzaam met een stijf in de lucht gestoken staart op af en als het witte hondje maar een millimeter een beweging in zijn richting maakt, dan valt hij aan. De strategie 'de-aanval-is-de-beste-verdediging' is geboren.

Natuurlijk is het helemaal niet gezegd dat een hond altijd uit schrik direct met agressie zal reageren of dat agressie een vaste strategie in zijn gedrag zal worden. Veel honden die een erge snauw of zwiep krijgen, zijn zo verbijsterd dat ze gewoon helemaal niets doen. Of ze zijn zo ontdaan, dat zij de benen nemen of wegkruipen. Of ze proberen, vooral bij bekenden, de agressie te stoppen of de relatie te herstellen met de verzoenende gebaren uit hun puppytijd, zoals het aannemen van een lage, niet-agressieve houding met een zwakke, lage kwispel, het (deels) op de rug gaan liggen en een klein plasje doen, het aankruipen tegen de ander en het likken van mondhoeken. Terugvechten of bijten doen deze honden dan hooguit als deze gebaren niet werken en de aanval doorgaat. Er is dan sprake van noodweeragressie: de hond probeert het vege lijf te redden.

Roerloos

Helaas zijn er nog steeds veel mensen die geloven dat ieder conflict tussen honden moet eindigen met een hond die roerloos op zijn rug ligt en dat je honden vooral moet laten doorvechten tot het zover is. Ze denken dat dan de dominantie-verhoudingen duidelijk zijn en er verder niet meer gevochten zal worden. Dit misplaatste idee vindt zijn grond in een onjuist gebleken interpretatie van wolven- en hondengedrag uit de tijd dat de bestudering hiervan nog in de kinderschoenen stond. Het leidde in de jaren zeventig tot het advies dat je als 'roedelleider' ongehoorzame honden op hun rug moet leggen (alpha-roll) en zo moet houden tot ze roerloos blijven liggen. Het roerloos blijven liggen (freeze) is echter geen 'onderwerping', maar een heftige stress-reactie van een dier dat geen mogelijkheid ziet om te vluchten of zich te verweren. De alpha-roll, die nog steeds wordt gepropageerd door Cesar Millan, wekt dan ook alleen maar angst op voor de baas. Omdat de hond nadering en/of poging tot vastpakken door de baas als de voorbode van een agressieve aanval kan gaan beschouwen, vergroot het bovendien juist de kans op 'de-aanval-is-de-beste-verdediging' agressie.

Stabiele verhouding

Ook is een stabiele, harmonieuze verhouding tussen twee of meer honden in hetzelfde gezin volgens Bradshaw niet een gevolg van een duidelijke rangorde of een goede dominantie-verhouding, maar van een leerproces. Wanneer Bas als puppy zijn intrede doet in een gezin waar al een oudere hond is, leert hij al snel wat voor de oudere hond James van waarde is en wat niet. Het zal James weinig moeite kosten om Bas duidelijk te maken waar hij van af moet blijven, met bijvoorbeeld een waarschuwend grommetje en een uitval als dat wordt genegeerd. Zo weet Bas binnen de kortste keren dat hij niets uit de voerbak van James moet proberen te pikken en van zijn verse bot af moet blijven, maar dat hij zijn oude afgekloven bot best mag pakken. Hij leert dat hij straffeloos het piepbeestje uit de bek van James mag trekken, maar dat hij dat niet bij een tennisbal

moet proberen. Hij leert ook dat hij buiten wel die bal kan pakken als James een piesje aan het bestuderen is.

Modus vivendi

Door het natuurlijke verschil in kracht, grootte en snelheid tussen een volwassen hond en een puppy, leren puppy's zoals Bas systematisch dat het voeren van strijd met de oudere hond zinloos is en dat ze veel meer gedaan krijgen met 'beleefd' gedrag, zoals een stapje opzij doen of bijvoorbeeld laag kwispelen en mondhoek likken. Hierdoor zal dit gedrag ook op latere leeftijd in stand blijven, zodat het net lijkt, door het ontbreken van conflicten, alsof er een stabiele dominantie-verhouding bestaat. Kijk je echter naar het beheer van resources (voedsel, botten, ballen, een lekker plekje om te liggen), dan zie je dat er steeds sprake is van wisselende situaties waarbij in het ene geval Bas de boventoon voert of het voortouw neemt (de dominant is) en in het andere geval James. Het ontbreken van conflicten is dus niet het gevolg van het duidelijk de baas zijn van de een over de ander in alle situaties, maar door het ontstaan van een modus vivendi, een manier om samen te leven, een afstemming op elkaar, door al doende van elkaar te leren wat voor wie belangrijk en onbelangrijk is in verschillende contexten.

Contextgebonden leerproces

Wanneer volwassen honden bij elkaar worden gezet die geen geschiedenis samen hebben, dan is de kans op een instabiele verhouding met allerlei conflicten ook veel groter omdat er minder routines zijn die systematisch zijn ingebakken. Iets dergelijks geldt ook wanneer er veel veranderingen in de huiselijke situatie zijn, bijvoorbeeld veel kinderen uit de buurt die in en uit lopen of vriendjes die komen logeren. Het kan ronduit gevaarlijk zijn te denken dat een hond die goed met de eigen kinderen omgaat 'laagste in rang' is en dus hun leeftijdsgenoten ook wel als 'dominant' zal beschouwen. De goede verhouding met de eigen kinderen is immers het gevolg van een langdurig, contextgebonden leerproces dat niet automatisch van toepassing hoeft te zijn op onbekenden of buitenstaanders.

Referentiekader

Bradshaw en collega's stellen dus dat het gedrag van honden onderling of naar mensen toe, inclusief agressie, niet voortkomt uit een ingebouwd verlangen om hogerop te komen. Zij zijn van mening dat het gemotiveerd wordt door de waarde die dingen hebben voor een hond en gereguleerd wordt door opgedane leerervaringen en daarmee gepaard gaande associaties en verwachtingen. In hun visie handelt iedere hond dus vanuit zijn persoonlijke, individueel opgebouwde referentiekader. En dat maakt het er allemaal niet eenvoudiger op om het gedrag van je hond te duiden.

Als je kijkt door de bril van Bradshaw, Blackwell en Casey dan is de reden dat een hond op de bank springt niet dat hij hogerop wil komen of jouw plaats wil innemen, maar dat hij denkt dat het een waardevolle plek is om te liggen. Honden zijn sociaal lerende dieren die van elkaar afkijken hoe ze de kwaliteit van hun leven kunnen verbeteren. De hond is waarschijnlijk op het idee gekomen dat de bank een goede plaats is, omdat hij de mensen, zijn sociale partners, daar ziet zitten. Die ziet hij immers nooit op de grond in een mand liggen. Heeft hij eenmaal ervaren dat de bank inderdaad een comfortabele plaats is om te liggen, dan zal hij dat vaker willen doen. Zeker als bank iets beters te bieden heeft dan de plaats die de bazen hem hebben toebedeeld.

Ontelbaar veel redenen

De redenen waarom hij de bank beter vindt, kunnen verschillen. Misschien tocht het op de vloer. Misschien is de bank lekker zacht of kan hij er lekker comfortabel languit op liggen en geldt dat niet voor zijn eigen mandje. Misschien kan hij vanaf de bank beter in de gaten houden wat er op straat of in de keuken gebeurt. Misschien heeft hij er op de bank minder last van dat hij steeds in zijn slaap gestoord wordt door een andere hond of door een klein kind. Misschien staat de bank juist gezellig dichtbij de plaats waar de andere gezinsleden zitten of kan hij zo lekker tegen ze aan liggen. Kortom, er kunnen ontelbaar veel redenen zijn, waardoor de hond de bank prefereert boven de vloer of zijn eigen mand, zonder dat het ook maar iets met rangorde te maken heeft.

Haast

Als honden aan de lijn trekken, dan is dat niet omdat ze ons proberen te leiden, maar omdat ze haast hebben om ergens te komen waar iets belangrijks voor ze is. Mijn ene hond zou me het liefst naar het bos sleuren, omdat dat de plaats is waar ze heel lang heel hard kan rennen; iets dat voldoet aan haar natuurlijke behoefte en dat daarom waardevol is. Mijn andere hond probeert me al negen jaar lang van de auto naar de voordeur te sleuren, omdat ze weet dat ze bij thuiskomst eten krijgt: iets dat voor haar heel belangrijk is, een van de hoogtepunten van de dag. De motivatie van hun gedrag is niet de baas over me willen spelen, maar snel ergens komen. Ze willen alleen maar dat ik opschiet. Net als een paar opgewonden kinderen met oma op weg naar McDonald's: 'Kom, loop nou dóóóór!'

Emoties

Al voor het begin van onze jaartelling zagen mensen in dat de hevigheid van onze emoties gekoppeld is aan de waarde die we aan dingen hechten: diverse Indische, Griekse en Romeinse wijsgeren propageerden dat je door te onthechten in een gelukzalige toestand van gemoedsrust kon komen. Hoe meer waarde we aan iets hechten, hoe heftiger onze emoties. Verdriet, wanhoop, frustratie en boosheid vieren hoogtij, als we iets of iemand die erg waardevol voor ons is kwijtraken of niet kunnen bereiken, angst, als we iets waardevols dreigen te verliezen.

Datzelfde geldt voor dieren. Het verschil tussen mensen en dieren is alleen dat wij op voorhand emotioneel kunnen worden over dingen die in de verre toekomst liggen, zoals de hoogte van ons pensioen of het verlies van een geliefde, zonder dat daar direct aanleiding voor is. Voor dieren moet er daarentegen een directe aanleiding zijn om zich ergens druk over te maken: een daadwerkelijke dreiging of het waarnemen van een signaal waarvan zij uit ervaring hebben geleerd dat het voorspelt dat ze iets belangrijks gaan kwijtraken of niet kunnen bereiken.

Gedrag dat mensen meestal als 'dominant' betitelen – aanstoten, drammen, blaffen, grommen, bijten – komt bijna altijd voort uit emoties zoals wanhoop, angst en frustratie. Het komt bovendien zelden uit de lucht vallen. Meestal treedt het alleen op omdat eerdere, subtielere pogingen tot communicatie niet gezien, niet gehoord, niet begrepen of bewust genegeerd zijn. Wie wel eens getracht heeft iets belangrijks gedaan te krijgen van mensen die je niet verstonden, niet begrepen of negeerden, weet hoe frustrerend het is, hoe emotioneel je ervan wordt én hoe die emoties zich in heftige uitbarstingen kunnen ontladen...

Wie vanuit de dominantie-theorie denkt dat een hond zijn wil op probeert te leggen als hij voortdurend ballen voor je voeten legt of met zijn poot komt maaien, of denkt dat hij tegen je gromt omdat hij je leiderschap niet accepteert, vergeet eigenlijk dat een hond niet kan praten. Hij vergeet dat een hond alleen zijn mimiek, lichaamstaal en vocalisaties als grommen, blaffen en janken/piepen kan gebruiken om aan ons duidelijk te maken hoe belangrijk iets voor hem is. Hij

vergeet dat het bij de hond heftige emoties oproept als deze niet begrepen of genegeerd wordt. Hij denkt daar allemaal niet aan. Hij ziet alleen een hond die 'buiten zijn boekje gaat' en vreest dat het 'dominante' gedrag toe zal nemen als de hond zijn zin krijgt.

Tijdbom

Er zijn in de loop der jaren tal van maatregelen bedacht om zo'n 'dominante' hond duidelijk te maken dat niet hij maar jij de baas bent. Omdat heel veel van deze maatregelen goed werken, zeker bij mensen die ze met veel vertoon van macht uitvoeren, worden aanhangers van de dominantie-theorie erin bevestigd dat de theorie klopt: als ze deze maatregelen toepassen, zal de hond hen als leider erkennen. In feite werken veel van deze maatregelen om heel andere redenen.

Hardhandige fysieke acties, zoals het op de rug leggen of op de grond neerdrukken van de hond en hem in die positie houden, evenals het hem in een houdgreep pakken en met zijn voorpoten van de grond tillen, of het hem met een strop wurgen of met een slipketting 'corrigeren', kunnen werken om twee redenen. Het ongewenste gedrag van de hond wordt afgebroken, waardoor hij geen succes heeft en dus door ervaring leert dat het weinig zin heeft om er in te volharden. Om dit te kunnen leren moet de hond echter wel het verband leggen met zijn voorafgaande gedrag. Dat is vaak niet het geval, omdat hij zomaar te pas en te onpas wordt overrompeld. Hij legt meestal alleen een verband met de persoon die deze onaangename en beangstigende handelingen uitvoert.

De andere reden waarom deze maatregelen kunnen werken is dan ook intimidatie: de hond wordt zo bang voor de persoon dat hij deze gaat vermijden of gewoon geen stap meer verkeerd durft te zetten. Het resultaat mag dan wel verbluffend lijken, je maakt er je hond wel tot een potentiële tijdbom mee. Niet voor niets wordt door hondentrainers, zoals Cesar Millan, gezegd dat de eigenaar dit beter aan de 'professional' kan overlaten. De kans dat de hond daarna met hevige angstagressie reageert op de nadering van die persoon is namelijk levensgroot aanwezig.

Niets voor niets

De veel vaker toegepaste maatregelen om de hond onder de duim te houden, hebben vooral gehoorzaamheidsoefeningen als basis. Zo leert een hond bijvoorbeeld te volgen als hij over straat loopt. Of hij leert dat hij zich aan bepaalde regels moet houden als hij een spelletje met zijn baas speelt. Of hij leert dat hij tijdens het eten van het gezin op zijn plaats moet blijven liggen. Populair is het zogenaamde Niets-voor-Niets of Nothing-in-Life-is-Free (NILIF) principe. Hierbij krijgt de hond geen aai, geen eten, geen aandacht, geen balletje als hij niet eerst een commando van de baas opvolgt. De hond leert bijvoorbeeld door middel van beloning dat hij eerst moet gaan zitten voor hij zijn eten krijgt of dat hij eerst moet komen, voor er gespeeld wordt.

Deze regels werken vaak goed. Niet omdat de hond de baas nu als grote leider ziet, maar omdat hij wordt geconditioneerd om gedrag te vertonen dat niet samengaat met zijn 'dominante' gedrag. Wat echter misschien nog meer het succes van dergelijke regels verklaart, is dat dergelijke 'Rust-en-Regelmaat' maatregelen duidelijkheid in de onderlinge communicatie verschaffen en voorkomen dat de emoties kunnen oplopen: hond en baas leren elkaar beter te begrijpen. Omdat het storende gedrag wordt ingeperkt, denkt de baas echter dat de hond 'dus' niet meer dominant is.

Waarde

Hoewel gehoorzaamheidsregels dus zeker voordelen hebben en goed kunnen helpen om gedrag en relaties in gewenste banen te leiden, zijn ze zeker niet het hele antwoord op de vraag hoe je een prettige, vriendelijke, sociale hond krijgt. Omdat de regels zo focussen op het vermeende 'leiderschap', gaan ze voorbij aan de werkelijke motivatie voor het gedrag van de hond: de waarde die hij aan iets of iemand hecht. Datzelfde geldt voor het regulerend principe: het doorlopende,

zelfstandig lerend vermogen van de hond. Bovendien wordt de mens-hond relatie ermee centraal gesteld. Het brengt helaas vaak met zich mee, dat mensen denken dat honden onderling het zelf maar moeten uitvechten.

Wil je een prettige verhouding met je hond of tussen je honden onderling, dan moet je vooral inventariseren wat voor jouw hond(en) van grote waarde is en je daar op concentreren. Een stelregel is, dat voor mens en dier de eerste levensbehoeften (key resources) erg veel waarde hebben, zoals eten, drinken, een veilige plek om te slapen of zich terug te trekken. Ook surrogaat prooien, speeltjes, balletjes, kunnen van grote betekenis zijn. Goede sociale relaties met zijn eigen mensen zijn voor een hond van groot belang, omdat hij voor veiligheid en voedsel van hen afhankelijk is. In bredere zin kan alles van waarde zijn, dat hem helpt om de dingen te doen waaraan hij van nature behoefte heeft.

Individuele verschillen

Hoeveel waarde precies aan iets gehecht wordt, kan echter per individu sterk verschillen. Fysieke en psychologische verschillen kunnen er bijvoorbeeld voor zorgen dat de ene hond bij het kiezen van een slaapplaats net een prinses op de erwt is en de ander er niet om maalt waar hij de ogen sluit. Smaakverschillen kunnen bepalen dat de ene hond zijn neus optrekt voor een pensstaafje en dat de ander er een moord voor doet. Sommige honden geven de voorkeur aan het gezelschap van een bepaald gezinslid, andere vinden iedereen even aardig. Voor slecht gesocialiseerde of angstige honden is een veilige, besloten plek vaak van emotioneel levensbelang. Maar ook simpele aversies, zoals een hekel hebben aan regen of natte poten, kunnen ervoor zorgen dat een hond bijvoorbeeld niet te bewegen is om mee naar buiten te gaan en zijn droge plek met verve verdedigt.

Je moet je ook goed realiseren dat waardes niet onveranderlijk zijn. Als er veel is van iets, dan kan dat betekenen dat de waarde ervan afneemt, terwijl exclusiviteit deze weer vergroot. Zijn er kapers op de kust, dan neemt de waarde waarschijnlijk extra toe, want hebben is hebben en (terug)krijgen is de kunst. Is er veel keuze dan kan dat tot gevolg hebben dat de ene hond kieskeurig wordt en dat de ander zich tot een echte hebbard ontwikkelt, die niet weet hoe snel hij alles veilig moet stellen of achter zijn kiezen moet krijgen.

Conflicten

Conflicten ontstaan meestal alleen over dingen die voor de hond heel erg waardevol zijn. Door een hond weg te sturen of de toegang tot iets te verbieden, vergroot je meestal alleen de waarde en daarmee ook zijn angst, jaloezie of frustratie. De hond zal juist meer gaan focussen op wat hij niet heeft of waar hij niet bij kan. Hij zal juist extra zijn best doen om het te pakken te krijgen. Hij gaat stiekem op de bank liggen als je niet thuis bent of steelt iets van het aanrecht als je even wegloopt of hij verschanst zich gauw achter de bank. Misschien gaat hij zelfs iets verdedigen als hij het eindelijk heeft en bijt hij in je hand als je iets af wilt pakken of hem weg wilt sturen.

Als je dergelijke conflicten wilt voorkomen, dan zul je dus tijdig de waarde moeten verminderen. Ofwel door te zorgen dat het waardevolle onaantrekkelijk gemaakt wordt of niet meer zichtbaar is. Je kunt de waarde ook verminderen door je hond zachtjes uit een situatie weg te halen of door hem af te leiden met een spel. Je kunt ook lekkere, prettige, comfortabele of veilige alternatieven toevoegen. De meeste honden willen bijvoorbeeld op de bank liggen omdat ze alleen een dun kleedje hebben. Geef je ze meerdere comfortabele ligplekken op verschillende plaatsen, een mand in de keuken, een paar lekkere dikke kussens in de kamer en een vetbed onder tafel, dan is het probleem vaak zo opgelost. Heeft je hond erg veel belangstelling voor de taart op tafel en geef je hem een heel erg lekkere kluij, dan zal zijn belangstelling voor de taart waarschijnlijk afnemen. Natuurlijk moet zo'n alternatief wel van gelijke orde van belangrijkheid zijn.

Zelfbelonend gedrag

Belangrijk is ook om in te zien dat je hond een zelfstandig lerend wezen is, dat doorgaat met leren, ook als je je niet met hem bemoeit. Veel eigenaars en trainers, die werken vanuit de dominantie-theorie, lijken te denken als hun hond tijdens de training gehoorzaam en niet agressief is, dat hij dat daarbuiten ook zal zijn. Ze gaan er aan voorbij dat heel veel gedrag van een hond zelfbelonend is: hij krijgt er onmiddellijk een goed gevoel bij zonder dat daar een baas aan te pas hoeft te komen. Zelfbelonend gedrag beklijft doorgaans echter veel beter dan gedrag dat tijdens gehoorzaamheidslessen geoefend wordt, omdat het zo direct intern wordt teruggekoppeld. Het kan dan ook heel verkeerd uitpakken om dingen buiten de training om op zijn beloop te laten. Zeker wanneer de emotionele ontlading groot is, heeft een hond maar enkele ervaringen nodig om bepaald zelfbelonend gedrag uit te laten groeien tot structureel voorkeursgedrag in bepaalde situaties. Een angstige hond die eens een keer een lip optrekt en merkt dat het werkt, kan heel snel een offensieve vorm van agressie ontwikkelen. Het verklaart waarom veel brave honden onverwacht agressief uit de hoek kunnen komen als ze alleen gelaten worden met kinderen. De meest gehoorzame honden kunnen zich ontwikkelen tot ware terroristen als ze altijd hun eigen gang kunnen gaan in het contact met andere honden. Dat heeft echt niets met het bepalen van de rangorde te maken, maar alles met een leerproces. Grijp dus altijd tijdig in als je een ongewenst trekje bij je hond waarneemt en voorkom dat hij het vervelende gedrag verder ontwikkelt.

Verraderlijk

De dominantie-theorie heeft verraderlijke kanten. Je kunt er door denken dat alles onder controle is. Maar door een hond onder appél te zetten, verander je je lang niet altijd iets aan zijn emoties en datgene waar hij waarde aan hecht. Je kunt zijn emoties er zelfs mee op scherp zetten. De dominantie-theorie zet ook de relatie tussen baas en hond onder druk, omdat hij gebaseerd is op angst. Angst bij de baas voor controleverlies laat geen ruimte meer voor spontaan gedrag en neemt daardoor de basis voor vertrouwen en respect weg.

Door je op zijn emoties en de waarde die een hond hecht aan iets te concentreren, kun je juist maatwerk leveren, waarbij er ruimte is voor vrijheid-blijheid in een meer of minder gereguleerde vorm. Je bepaalt daarbij nog steeds duidelijk grenzen van wat je wel en niet acceptabel vindt. Het is denken in termen van communiceren in plaats van domineren; van opvoeden in plaats van drillen; van gedoseerd (bij)sturen in plaats van leiden. Het is gewoon een kwestie van een andere bril opzetten.

Kader 1

Wil je een prettige verhouding met je hond of tussen je honden onderling, dan moet je vooral inventariseren wat voor jouw hond(en) van grote waarde is en je daar op concentreren

Kader 2

Hoeveel waarde precies aan iets gehecht wordt, kan per individu sterk verschillen

Kader 3

Conflicten ontstaan meestal alleen over dingen die voor de hond heel erg waardevol zijn. Door een hond weg te sturen of de toegang tot iets te verbieden, vergroot je meestal alleen de waarde en daarmee ook zijn angst, jaloezie of frustratie

Kader 4

Veel eigenaars en trainers, die werken vanuit de dominantie-theorie, lijken te denken als hun hond tijdens de training gehoorzaam en niet agressief is, dat hij dat daarbuiten ook zal zijn

Kader 5

De dominantie-theorie heeft verraderlijke kanten. Je kunt er door denken dat alles onder controle is. Maar door een hond onder appél te zetten, verander je je lang niet altijd iets aan zijn emoties en datgene waar hij waarde aan hecht

Aanbevolen literatuur: Bradshaw, J.W.S., Blackwell E.J. & Casey, R.A. (2009). *Dominance in domestic dogs – useful construct or bad habit?* Journal of Veterinary Behavior, 4, 135-144.

